

О. В. Онопрієнко,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ
oks_on@ukr.net

ФУНКЦІЇ КОНТРОЛЮ Й ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СИСТЕМІ УРОКІВ

Реалізація мети початкової освіти, пов'язаної із досягненням учнями компетентнісних результатів навчання, зумовила відповідне оновлення функцій контрольно-оцінювальної діяльності учасників навчально-виховного процесу, що забезпечує їхню суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Оскільки компетентнісні засади побудови змісту стандарту й навчальних програм «переорієнтують контроль на інтегровані діяльнісні результати, а не окремі елементи знань, умінь, які засвоюються учнями» [1, с. 187], важливо визначити адекватний підхід до визначення функцій і реалізації контрольно-оцінювальної діяльності вчителя й учнів.

У розкритті функцій контролю як перевірки й оцінювання навчальних досягнень учнів спиратимемось на розуміння його цілей, спрямованих на формування особистості; одержання об'єктивної інформації про досягнуті результати навчальної діяльності й міри їх відповідності вимогам навчальних програм; визначення потреби учня в допомозі для успішного досягнення поставлених цілей; з'ясування причин зростання або зниження рівня досягнень учнів з метою подальшої корекції навчання; виявлення позитивних і негативних тенденцій у діяльності вчителя.

Укажемо провідні функції контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів у межах системи уроків у взаємозв'язку з логікою процесу навчання та особливістю його етапів. У висвітленні цього питання ми виходимо з тих позицій, що урок є провідною формою організації навчання в початковій школі, основною ж одиницею навчального процесу постає система уроків – «сукупність, у якій кожен урок повноцінно виконує свою функцію, якщо безпосередньо взаємодіє з іншими, а ця взаємодія підпорядкована меті досягнення запланованих результатів» [3, 11]. Отже, кожен урок проектується відповідно до мети, а його зміст узгоджується з низкою завдань, які

забезпечують поступовість її досягнення з орієнтацією на очікуваний результат. Зважаючи на окреслені Державним стандартом цілі навчання освітніх галузей, визначається загальна мета кожного розділу, яка конкретизується для окремої серії уроків. Залежно від навчального змісту розділу й програмових вимог до його засвоєння серія уроків може реалізовувати мету, пов'язану, наприклад, із формуванням елементів знання (уявлення, поняття) або способу виконання навчальної дії (уміння, навички), – це впливає, відповідно, на визначення макроструктури уроку й ролі в ній контрольної оцінювальної діяльності [4].

Першочерговим у межах системи може бути урок, центральним питанням якого стане узагальнення й актуалізація навчального досвіду, необхідного для повноцінного сприймання і засвоєння учнями нового змісту. На такому уроці відбувається вхідний (попередній) контроль, який зазвичай систематично не проводиться, проте доцільний для індивідуалізації навчального процесу. Під час здійснення вхідного контролю домінують такі функції: інформаційно-діагностувальна, прогностична, мотиваційна.

Засадничим уроком у системі постає урок відкриття нового знання або способу дії. У його межах організовується навчальна ситуація проблемного характеру, що дозволяє разом із учнем встановити невідповідність наявного у нього досвіду новим умовам. У процесі розв'язування виявленої проблеми відбувається взаємодія учня із навчальним матеріалом, за якої школярі спільно з учителем обмірковують подальші кроки виконання навчальної задачі, освоюють шляхи відкриття знання або способу міркування під час виконання дії із застосуванням частково-пошукових або дослідницьких методів. У результаті спільного пошуку визначаються ознаки і властивості нового поняття або створюється орієнтувальна основа дії, укладається алгоритм застосування. Під час такої роботи відбувається контроль результатів первинного засвоєння знання чи способу дії, а також самоконтроль із використанням еталонних вимог або зразка правильного виконання [2]. Головними функціями такого контролю будуть мотиваційна, інформаційно-діагностувальна, навчально-перевірвальна.

Кілька подальших уроків у системі присвячуються закріпленню змісту уявлення чи поняття або оволодінню узагальненими способами навчальних дій, уведенню нового знання чи способу дії у раніше сформовану систему знань і умінь. У межах уроків відбувається поточний контроль ходу і результатів засвоєння навчального змісту. Його метою є здобуття об'єктивної і оперативної інформації про якість навчально-пізнавальної діяльності учнів у межах певної теми, про їхні навчальні досягнення. У процесі поточного контролю учні ознайомлюються з вимогами до оцінювання їхньої діяльності, спільно з учителем виробляють критерії для самоперевірки і взаємоперевірки роботи. Критерії задаються на описовому рівні і містять сукупність вимог до навчальних досягнень для кожної оцінки. Функціями поточного контролю постають окрім аналогічних із попереднім етапом засвоєння теми ще й коригувальна, розвивальна, прогностична.

Завершальним уроком системи є урок підсумкової рефлексії або розвивального контролю. Він може присвячуватись як систематизації й узагальненню засвоєного учнями достатньо великого блоку навчальної інформації і пов'язаних із нею способами діяльності, так і підсумковому контролю навчальних досягнень учнів із теми. Провідними функціями контролю постають нормативно-відповідна, навчально-перевірвальна, виховна.

Таким чином, в умовах упровадження компетентнісної освіти контроль і оцінювання може бути дієвим механізмом, який забезпечить розвиток конкретного учня, формування його персональних якостей щонайбільше доступного рівня. Реалізація доцільних функцій у межах системи уроків дозволить здобути інформацію про реальний стан навчальних досягнень учня, що дозволить вчасно відреагувати на проблеми в навчанні, прийняти педагогічні рішення для його покращення.

Література

1. Савченко, О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн. / О. Я. Савченко. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.
2. Савченко, О. Формування у молодших школярів умінь самоконтролю і самооцінки / О. Савченко // Початкова школа. – 2015. – № 4. – С. 1–5.
3. Савченко, О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу / О. Савченко // Початкова школа. – 2015. – № 3. – С. 10–15.

4. Скворцова, С. Урок математики у початковій школі: мета, завдання, структура / С. Скворцова, О. Онопрієнко // Початкова школа. – 2015. – № 1. – с. 4–9.

Анотація. Онопрієнко О.В. Функції контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів у системі уроків. Матеріал присвячено проблемі реалізації функцій контролюю-оцінювальної діяльності вчителя й учнів на різних етапах процесу навчання, який розгортається у межах системи уроків.

Ключові слова: контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів, функції контролюю-оцінювальної діяльності, система уроків.

Аннотация. Оноприенко О.В. Функции контроля и оценивания учебных достижений младших школьников в системе уроков. Материал посвящен проблеме реализации функций контрольно-оценивающей деятельности учителя и учащихся на разных этапах процесса обучения, которая осуществляется в пределах системы уроков.

Ключевые слова: контроль и оценивание учебных достижений учащихся, функции контрольно-оценивающей деятельности, система уроков.

Abstract. Onoprienko O. V. Functions of Control and Assessment of the Junior Schoolchildren's Academic Outcomes in a Lesson System. The material covers the problem of performing the functions of the control and assessment activity of a teacher and the pupils at the different stages of the teaching process that takes part within a system of lessons.

Keywords: control and assessment of the pupils' academic outcomes, functions of the control and assessment activity, system of lessons